

6. Kyrychenko, V., Yezhova, O., Necherda, V., Tarasova, T., & Homych, O. (2016). Formuvannia prosotsialnoi povedinky uchniv v umovakh preventyvnoho vykhovnoho seredovyshcha zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [Formation of prosocial behavior of students in the conditions of the preventive educational environment of a general educational institution]. Ternopil: TzOV "Terno-hraf".
7. Zvit pro rezultaty doslidzhennia efektyvnosti proektu "Vchymosia zhyty razom". Komponenta "Navchannia zhyttievym navychkam" [Report on the results of research on the effectiveness of the project "Learning to live together". The component of "Life skills training"]. Retrieved from <https://drive.google.com/drive/folders/0Bzt9FAqrO9WcazN4Nkl3YndhcEU>.

Хомич Олена Леонідівна, аспірантка лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

Хомич Елена Леонидовна, аспирантка лаборатории физического развития и здорового образа жизни Института проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины

Olena Khomych, Research Student of the Laboratory of Physical Development and Healthy Life Style of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

УДК 371.015.31.42

Чжан Сяосін, м. Київ

ХАРАКТЕРИСТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІСТОВНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті розкрито етап впровадження змістовно-технологічного забезпечення процесу виховання етнічної толерантності студентів. Представлено технологію виховання етнічної толерантності студентів як послідовне впровадження методів, форм та засобів клубної діяльності. Деталізовано відповідний методичний інструментарій: методи, прийоми, засоби та форми виховної роботи, що спрямовані на оптимізацію процесу виховання етнічної толерантності студентів в умовах музичного клубу. Розкрито виховні можливості таких форм роботи, як лекторій, музичний вечір, музична вітальня, тренінг у контексті виховання етнічної толерантності студентів.

Ключові слова: змістовно-технологічне забезпечення; виховання етнічної толерантності; форми виховання; методи виховання; студенти; музичний клуб.

Сучасне суспільство потерпає від проявів агресії, расової дискримінації, етнічних конфліктів та локальних війн. Саме тому виховання етнічної толерантності молоді постає нині як стратегічне завдання педагогічної науки та практики. Найбільш чутливою ланкою нашого суспільства у вирішенні завдань врегулювання етнічних та культурних конфліктів є молодь. Саме вона стане в найближчому майбутньому основним складом нашого народу, етносу, рушійною силою нації. Важливо в період становлення зрілої особистості запобігти проявам нетерпимості, інтолерантності та сприяти вихованню проявів культури етнічної толерантності. Одним з дієвих чинників виховання етнічної толерантності студентської молоді є участь у різноманітних формах позанавчальної діяльності, зокрема у формах музичного виховання.

Проблема виховання толерантності студентської молоді є мультидисциплінарною, її дослідження здійснювалось у різних контекстах: формування та розвитку національної культури (І. Бех, Г. Ващенко, Ю. Руденко, М. Стельмахович та інші); обґрунтування педагогічних засад етнічної толерантності (Г. Абдулаєва, І. Квасниця, І. Лощенова та інші); формування толерантності майбутніх фахівців (Л. Гончаренко, В. Кузьменко, Н. Лещенко, С. Сисоєва, І. Соколова, Н. Якса та інші).

Теорія та практика становлення та розвитку особистості засобами музики розроблялася Д. Ахшарумовим, А. Вахнянином, С. Людкевичем, В. Матюком, С. Миропольським, П. Сокальським.

Надзвичайно цінними для вирішення проблеми впливу мистецтва на художньо-творчий, гармонійний та духовний розвиток студентської молоді є наукові дослідження В. Бутенка, В. Дряпкі, Л. Масол, Н. Миропольської, Л. Момот, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Щолокової, Г. Шевченко.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження актуальності завдання аналізу та деталізації складових поняття “змістовно-технологічне забезпечення” стосовно процесу виховання етнічної толерантності студентів.

Саме тому *метою статті* є характеристика експериментальної роботи з впровадження змістовно-технологічного забезпечення процесу виховання етнічної толерантності студентів в умовах музичного клубу.

Змістовно-технологічне забезпечення виховання етнічної толерантності студентів ми розглядаємо як сукупність змістового наповнення даного процесу (змістові напрями та їх складові) та його технологічного упровадження (відповідний методичний інструментарій: методи, прийоми, засоби та форми виховної роботи), що забезпечать оптимізацію процесу виховання етнічної толерантності студентів [1].

Експериментальна програма впроваджувалась протягом двох років. До складу експериментальних груп увійшли 255 студентів різних курсів та факультетів НПУ імені М.П. Драгоманова. Клуб працював за графіком один раз у місяць (другий вівторок). На першому етапі організації роботи клубу серед студентів факультету соціально-економічної освіти та управління було проведено конкурс на назву студентського музичного клубу, що має на меті створити умови для виховання етнічної толерантності студентської молоді. Перемогу отримала назва “Крізь музику до миру”.

Студентський музичний клуб “Крізь музику до миру” став комплексною формою соціально-виховної роботи, синтезував різні за напрямом, кількістю та засобами виховного впливу форми роботи зі студентської молоддю. Пріоритетними формами роботи стали: лекторій, музичний вечір, музична вітальня, тренінгові заняття, конкурси, джем-сейшени, бесіди та дискусії тощо.

Ці форми виховної роботи були спрямовані на досягнення низки завдань, а саме:

- створення ситуації творчої взаємодії учасників студентського музичного клубу на засадах добровільності, творчості та толерантності;
- створення сприятливого психологічного та емоційного мікроклімату на заняттях клубу;
- стимулювання діяльності студентів до виявлення та корекції показників етнічної толерантності;
- формування емоційно-ціннісних засад виховання етнічної толерантності в процесі музичної клубної соціально-виховної діяльності;

- забезпечення розвитку емоційного переживання, формування естетичного світосприймання та залучення до мистецької діяльності засобами музичного клубу;
- застосування сукупності методів, форм, прийомів та засобів виховної роботи музичного клубу з метою виховання етнічної толерантності студентів.

Форми та методи роботи студентського музичного клубу “Крізь музику до миру” добиралися відповідно до визначеної концепції змістовно-технологічного забезпечення виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу та критеріальних засад дослідження.

Ми усвідомлювали, що важко підбирати форми роботи відповідно до кожного критерію вихованості етнічної толерантності студентів, проте намагалися враховувати цей аспект, коли визначали мету кожного засідання клубу. Саме тому ми надаватимемо характеристику форм експериментальної роботи і намагатимемо визначати вплив засобів мистецтва та виховних чинників на підвищення рівня вихованості етнічної толерантності студентів.

Однією з перших експериментальних форм роботи став *лекторій*. Словникова література пропонує різні підходи до визначення даної форми роботи. Лекторієм називається, зокрема, організація, яка влаштовує публічні лекції чи приміщення, де відбуваються публічні лекції. Проте більш вживаним є розуміння лекторію як циклу лекцій, об’єднаних тематично або влаштованих для певного кола слухачів [3.]. Застосовуючи поняття “лекторій” будемо розуміти саме цикл лекцій, що об’єднані спільною проблемою та розраховані на одну групу слухачів.

У сучасних умовах форма лекції набула видозмін, перетворившись на інтерактивну презентацію з коментарями, відео-лекцію, лекцію-дискусію чи онлайн-лекцію. Саме такий формат лекцій було обрано для нашої експериментальної роботи. На формувальному етапі експерименту учасникам музичного клубу було запропоновано такі лекції: “Теоретичні засади етнічної толерантності”; “Музика єднає народи”; “Щедрик” в різних країнах світу”. Щоб не перевантажити студентів, ми пропонували одну лекцію на семестр і розпочинали нею перше заняття клубу в семестрі. Такі лекції сприяли розвитку, перш за все, показників когнітивного критерію вихованості етніч-

ної толерантності студентів, а саме: наявності знань студентів про сутність та складові етнічної толерантності, усвідомлення значущості етнічної толерантності, системи знань про культуру, традиції, інших країн.

Наступною формою роботи музичного студентського клубу стали *музичні вечори*. Під час формувального етапу експерименту було проведено вечори: “Дружба руйнує кордони” та “Музика сердець”. Вечір нами було обрано за побажаннями студентів, оскільки, зважаючи на демократичність дій учасників, він є однією з найбільш популярних і улюблених студентами форм роботи. Структура і тематика вечорів різноманітна. Одні з них можуть бути приурочені до пам’ятних дат календаря, присвячені цікавим фактам історії, різним проблемам суспільно-політичного життя, літератури, мистецтва, природи. Ми визначали, що тематичний вечір – це комплексне художньо-естетичне дійство, що являє собою низку виступів, зорових і музичних образів, об’єднаних конкретним сюжетом. Для роботи музичного клубу нами було обрано вечори, які можна виокремити як музично-літературні.

Метою даної форми роботи стало виховання таких показників етнічної толерантності студентів, як: знання про культуру, традиції інших країн, бажання спілкуватися з представниками інших етнічних груп, задоволеність від характеру, змісту взаємодії з представниками інших етнічних груп, наявність позитивного досвіду поліетнічної взаємодії, здатність до діалогу з представниками інших етнічних груп.

На формувальному етапі роботи нами були створені творчі групи, що відповідали за підготовку, до складу якої були залучені найбільш ініціативні, активні члени клубу. Завданням творчої групи була розробка змісту вечора, що передбачало: інформування студентів про вечір (підготовка тексту оголошення, розміщення інформації в Інтернеті.); розробка сценарію, літературно-музичної композиції вечора; збір необхідного для сценарію матеріалу; оформлення приміщення, де буде проходити вечір; організація репетицій тощо.

Авторка дослідження поклала на себе обов’язок допомогти студентам зібрати цікавий матеріал і на його основі розробити сценарій. При цьому важливо було враховувати наступні моменти: забезпечити яскравий, емоційно виразний початок вечора, вміло і доцільно поєднувати текст з музичними фраг-

ментами, фрагментами художніх творів, читанням віршів, виступом гостей, переглядом кінофрагментів, слайдів, показом ілюстрацій, демонстрацією документальних матеріалів, проведенням різноманітних конкурсів, вікторин, що постійно перегукувалося з музичним супроводом. Ми усвідомлювали, що з величезного числа різних форм проведення вечора необхідно допомогти студентам вибрати найоптимальнішу, щоб, по-перше, не перевантажити вечір великою кількістю музичних чи літературних прийомів і засобів, а, по-друге, не збіднити його емоційну виразність.

Програми вечорів “Дружба руйнує кордони” та “Музика сердець” містили різноманітні елементи: тематичне повідомлення, міні-концерт студентів чи артистів, показ відеофрагментів, прослуховування записів, літературні композиції, презентації, вікторини, книжково-ілюстративні виставки. Музика, звичайно виступала системоутворюючим чинником кожного вечора, проте перед нами поставала основна вимога – відповідність темі вечора.

Ватро відзначити, що етап підготовки музичних вечорів надзвичайно сприяв розвитку таких показників вихованості етнічної толерантності студентів, як: наявність позитивного досвіду поліетнічної взаємодії, здатність до діалогу з представниками інших етнічних груп, оскільки студенти різних національностей були об’єднані в творчі групи: сценаристів, режисерів, виконавців, художників-оформлювачів, відповідальних за музичне оформлення, за технічне оснащення (мікрофон, програвач, магнітофон), реквізиторів, фотографів, чергових, що відповідають за запрошення і прийом гостей, за організацію і порядок на вечорі тощо. Це дозволило створити атмосферу взаємодії, сприяло кращому знайомству студентів, забезпечувало дружні, невимушені стосунки членів експериментальних груп.

Музична вітальня стала наступною комплексною формою роботи з виховання етнічної толерантності студентської молоді засобами музичного клубу під час формувального етапу експерименту. Метою музичної вітальні є розвиток таких показників вихованості етнічної толерантності студентської молоді, як: знання про культуру, традиції, інших країн; бажання спілкуватися з представниками інших етнічних груп; задоволеність від характеру, змісту взаємодії з представни-

ками інших етнічних груп; наявність позитивного досвіду поліетнічної взаємодії; здатність до діалогу з представниками інших етнічних груп. Логіка даної організаційної форми вибудовується на підставі окреслення лексичного значення слова “вітальня”: це кімната, в якій приймають гостей і одночасно це сам процес прийому гостей. Організація та проведення вітальні, як правило передбачала зустріч з цікавими людьми, спогади про відомих поетів, музикантів, художників, письменників, з переглядом або прослуховуванням фрагментів їхніх творів у виконанні гостей або учасників вітальні [2]. Для обстановки вітальні характерно створення атмосфери домашнього затишку, тому ми намагалися знайти відповідні меблі, рослинність, музичні інструменти, чайні столики тощо. Під час експериментальної роботи було проведено такі музичні вітальні: “Душа народу”; “Сучасна українська та китайська музика”; “Колискова – музика миру”.

Наша вітальня була визначена як музична – форма проведення колективного музичного привітання або ознайомлення студентів із творами музичного мистецтва. Автор дослідження виконувала роль “господині вітальні”, координувала процес підготовки та організації зустрічі, запрошувала гостей, разом зі студентами розробляла сценарій вітальні, визначала музичні номери для виконання або прослуховування, продумувала оформлення кімнати, меню чаювання тощо. Невимушений характер спілкування, що притаманний вітальні, передбачає проведення таких форм роботи, як: музичні вікторини, рольові ігри, театр-експромт тощо. Під час експериментальної роботи ми намагалися, щоб не виникала дистанція між студентами-професійними музикантами і аматорами. Саме формат “вітальні” дозволив якнайкраще подолати цей бар’єр.

Наступною формою роботи музичного студентського клубу стали *тренінгові заняття*. У своїй роботі ми не визначали дану форму роботи як “тренінг” чи “тренінгову програму”, оскільки формат музичного клубу не передбачає систематичної роботи спеціально підготовлених тренерів. Також варто врахувати, що склад учасників клубних занять не є постійним, на відміну від класичної тренінгової групи. Окрім того, ми не могли відвести весь час клубного заняття на одну форму роботи, тому запропоновані нами заняття були

розраховані на 20-30 хвилин. Проте ми намагалися доцільно використати переваги інтерактивних форм роботи. Тому ми зберегли в наших заняттях те, що забезпечує сприятливу атмосферу для навчання та взаємодії в тренінговій групі, – це правила, яких має дотримуватися кожний учасник, палітра методів та технік, спрямованих на стимуляцію взаємодії учасників. У контексті виховання етнічної толерантності ми розглядали тренінг як форму, що забезпечує: цікавий процес пізнання культури свого народу та інших країн світу; конструктивне, неформальне, невимушене спілкування, розширення соціального досвіду, що відкриває перед групою безліч варіантів розвитку та розв’язання проблем, заради якої вона зібралася. На відміну від традиційних навчальних форм роботи тренінг актуалізує потенціал студентів: рівень та обсяг їх компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо. Проте головною перевагою тренінгу є те, що він виступає інструментом для формування умінь і навичок учасників, дозволяє здійснити це в груповій формі і в стислий час. Під час нашої експериментальної роботи в межах програми музичного клубу ми провели такі тренінгові заняття, як: “Дорога до себе по хвилях музики”; “Толерантність: що це?”; “Спілкуємося та взаємодіємо”; “Якого кольору музика толерантності?”

Таким чином ми визначили значення таких форм роботи, як лекторій, музичний вечір, музична вітальня, тренінг у контексті виховання етнічної толерантності студентів. У подальшій діяльності ми плануємо охарактеризувати можливості словесних групових форм роботи (бесіда, дискусія, диспут) у вихованні етнічної толерантності студентів в умовах музичного клубу.

Література

1. Вайнола Р.Х. Особливості педагогічного забезпечення професійного самовизначення майбутніх соціальних педагогів на початковому етапі навчання / Р.Х. Вайнола, Л.С. Неїжпапа // Наукові записки. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – №3. – С. 89-92. – (Серія “Психолого-педагогічні науки” (Ніжинський державний університет імені Микола Гоголя).

2. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. Навчальний посібник. – К. : Вища школа, 1997. – 380 с.
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 4. – С. 473.

Чжан Сяосин

Характеристика внедрения содержательно-технологического обеспечения процесса воспитания этнической толерантности студентов

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, кафедра социальной педагогики (9 ул. Пирогова, Киев, Украина)

В статье описан этап внедрения содержательно-технологического обеспечения процесса воспитания этнической толерантности студентов. Раскрыты воспитательные возможности таких форм работы, как лекторий, музыкальный вечер, музыкальная гостиная, тренинг в контексте воспитания этнической толерантности студентов.

Ключевые слова: *содержательно-технологическое обеспечение; воспитание этнической толерантности; формы воспитания; методы воспитания; студенты; музыкальный клуб.*

Chzhan Syaosin

Description of Introduction of Richly-Technological Support of Process of Education of Ethnic Tolerance of Students

National Pedagogical Dragomanov University, department of social pedagogy (9 Pirogova Str., Kyiv, Ukraine)

The content the richly-technological support of process of education of ethnic tolerance of students is exposed in the article. Technology of education of ethnic tolerance of students as successive introduction of methods, forms and facilities of club activity is presented. Corresponding methodological tool such as methods, receptions, facilities and forms of educator work is detailed, that is sent to optimization of process of education of ethnic tolerance of students in the conditions of musical club. Educational possibilities of following forms of work are exposed, as centre organizing public lectures, musical evening, musical living room, training in the context of education of ethnic tolerance of students.

Keywords: *richly-technological support; education of ethnic tolerance; forms of education; methods of education; students; musical club.*

References

1. Vainola, R. Kh., & Neizhpapa, L. S. (2012). Osoblyvosti pedahohichnoho zabezpechennia profesiinoho samovyznachennia maibutnikh sotsialnykh pedahohiv na pochatkovomu etapi navchannia [Features of pedagogical support for professional self-determination of future social educators at the initial stage of study]. *Naukovi zapyski. Seriiia "Psykhologo-pedahohichni nauki: Vol. 3* (pp. 89-92). Nizhin: NDU im. M. Gogolia.
2. Karpenchuk, S. H. (1997). *Teoriia i metodyka vukhovannia* [Theory and methodology of education]. Kyiv: Vishcha shkola.
3. Bilodid, I. K. (Ed.). (1970-1980). *Slovnnyk ukrainskoi movy: Vol. 4* [Ukrainian Dictionary]. Kyiv: Naukova dumka

Чжан Сяосін, аспірантка кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Чжан Сяосин, аспирантка кафедры социальной педагогики Национального педагогического университета имени М.П. Драгоманова

Zhang Syaosin, Postgraduate Student of National Pedagogical Dragomanov University

УДК 316.66:373

В. М. Шахрай, м. Київ

СФОРМОВАНІСТЬ СТАТУСНО-РОЛЬОВОГО КОМПОНЕНТА СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті висвітлюються результати дослідження сформованості статусно-рольового компонента соціальної компетентності учнів старшої школи. Зосереджується увага на таких аспектах соціально-рольового компонента соціальної компетентності, як громадянський, сімейний, трудовий, культурно-дозвіллевий. Здійснюється аналіз отриманих даних і формулюються висновки щодо необхідності соціально-педагогічного сприяння в розвитку соціально-рольового компонента соціальної компетентності старшокласників.

Ключові слова: *соціальна компетентність, статусно-рольовий компонент, соціальні ролі, дослідження, старшокласники.*

Становлення соціальної компетентності дітей та молоді є важливою соціально-виховною проблемою, зумовленою насамперед ускладненням суспільних процесів, появою низки ризиків, зокрема соціально-психологічних, які гальмують